

53. Odpoveď ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky P. Plavčana na interpeláciu poslanca Národnej rady Slovenskej republiky B. Gröhlinga podanú 2. marca 2017 vo veci školení učiteľov na podporu rozvoja metakognitívnych stratégií

**MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Peter Plavčan
minister

SEKRETARIÁT		
NÁRODNEJ RADY SLOVENSKEJ REPUBLIKY		
Dátum zaevidovania:		
03-04-2017		
Číslo spisu: PRED-300/2017		
Listy: 1/4	Prílohy: /	
RZ	Zá	LU

Bratislava 31. marca 2017
Číslo: 2017-3937/13217:5-sekr.

Vážený pán poslanec,

na Vašu interpeláciu z 1. marca 2017 vo veci aplikovania metakognitívnych stratégií na slovenských školách uvádzam nasledovné:

Predovšetkým chcem zdôrazniť fakt, že metakognitívne stratégie sa pri tvorbe štátnych vzdelávacích programov zohľadňovali v rovine všeobecných aj špecifických cieľov, ktoré sa premietli do konkrétnych vzdelávacích štandardov jednotlivých vyučovacích predmetov. V štátnom vzdelávacom programe (ŠVP), ktorý bol platný od roku 2008 pre 2. stupeň základnej školy v Slovenskej republike ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie, boli určené pre žiakov tieto cieľvzdelávania: „mať záujem a potrebu učiť sa aj mimo školy“ a „osvojenie si a využívanie efektívnych stratégií učenia sa“. V inovovanom ŠVP, platnom od roku 2015, sú pre túto istú vekovú skupinu žiakov uvedené ciele rozpracované ešte hlbšie a dôslednejšie.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) schválilo dňa 6. 2. 2015 inovované štátne vzdelávacie programy (ďalej aj „iŠVP“) pre 1. aj pre 2. stupeň základnej školy a zverejnilo ich na svojom webovom sídle. Ich súčasťou sú aj vzdelávacie štandardy, ktoré boli takisto aktualizované.

Napríklad v iŠVP pre nižšie stredné vzdelávanie (2. stupeň základnej školy) sa uvádza: „Cieľom ŠVP je podporovať také kognitívne činnosti, ktoré sú vyjadrené pojmami, ako je vlastné aktívne objavovanie, hľadanie, skúmanie, pátranie, zisťovanie niečoho nového, napríklad výsledkov pokusu alebo experimentu, interpretácie či vytvárania rôznorodých verbálnych, obrazových a grafických textov, ktoré tvoria sociálny a kultúrny svet“.

Vytváranie uvedených kognitívnych činností možno všeobecne zhrnúť najmä do týchto oblastí výchovy a vzdelávania, ako ich zaznamenáva iŠVP na str. 3:

- rozvíjať schopnosti žiakov vedieť a chcieť sa učiť;
- posilňovať sebadôveru žiakov v riešení problémov, ktoré sú spojené s učením;
- viesť žiakov k aktívnemu občianstvu;
- podieľať sa na vymedzovaní hodnôt slušného a morálneho človeka.

Všeobecné ciele výchovy a vzdelávania predstavujú spoločný základ pre konkretizované predmetové ciele a špecifické ciele prierezových tém, ktoré sa majú výchovou a vzdelávaním naplniť. Vo vzdelávaní na 2. stupni základnej školy sa u žiakov akcentuje najmä rozvíjanie funkčnej gramotnosti a kritické myslenie. Každému žiakovi sa v rámci výučby umožňuje nadobúdanie kompetencií vlastnou činnosťou a aktivitami zameranými aj na objavovanie a vytváranie nových významov. Žiaci sú motivovaní k zodpovednosti a záujmu o vlastné vzdelávacie výsledky prostredníctvom ich aktívneho zapojenia do procesu vzdelávania. Súčasne sú žiaci vedení k využívaniu efektívnych stratégií

učenia sa (učiť sa učiť). Každý žiak má príležitosť objaviť a rozvinúť svoje schopnosti v súlade s reálnymi možnosťami, aby tak získal podklad pre optimálne rozhodnutie o svojom ďalšom vzdelávaní. Tieto skutočnosti a ďalšie podrobnosti sú uvedené v iŠVP na str. 4.

Za účelom zlepšiť postavenie Slovenska v štúdii PISA pripravilo ministerstvo v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom materiál „Návrh odporúčaní na zlepšenie výsledkov žiakov v medzinárodnom meraní žiakov OECD – štúdii PISA“, ktorý bol v marci 2014 schválený vo Výbore Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport (ďalej len „výbor“). V súlade s uznesením výboru č. 134 z 11. júna 2014 bol vypracovaný materiál „Vecný a časový plán opatrení na zlepšenie výsledkov žiakov v medzinárodnom meraní žiakov OECD – v štúdii PISA“. Na základe uznesenia výboru č. 144 z 9. októbra 2014 bola v roku 2015 a následne v januári 2017 vypracovaná „Informácia o plnení vecného a časového plánu opatrení na zlepšenie výsledkov žiakov – v štúdii PISA“, vzatá výborom na vedomie uznesením č. 51 z 26. januára 2017.

Pri interpretovaní výsledkov štúdie PISA v roku 2015 je potrebné brať do úvahy skutočnosť, že testovanie PISA je uskutočnené na 15-ročných žiakoch, bez ohľadu na ročník a typ školy. Problémom pri interpretácii uvedených výsledkov môže byť napríklad aj to, že vo väčšine krajín zapojených do testovania dochádza k prvej výraznejšej selekcii práve okolo veku 15 rokov. Rozdiely medzi krajinami v porovnaní rozptylu viacerých indikátorov (napr. vo výsledkoch) medzi školami a v rámci škôl môžu byť v niektorých prípadoch spôsobené aj tým, či k väčšej selekcii žiakov dochádza do veku 16 rokov (PISA to pokrýje), alebo vo veku 16 rokov (PISA to nepokrýje). To môže následne viesť k čiastočne skreslenej interpretácii výsledkov.

Ďalšie riziko skreslenia spočíva v skutočnosti, že na hlavnom meraní štúdie PISA 2015, ktoré sa na Slovensku uskutočnilo 20. – 30. apríla 2015, sa zúčastnilo 292 škôl z celkového počtu 2 831 škôl, čo je 10,31 % (základné školy, 4- a 8-ročné gymnáziá, stredné odborné školy), 6 350 15-ročných žiakov z celkového počtu 58 272, čo je 10,89 % 15-ročných žiakov.

Na korektnú identifikáciu faktorov, ktoré majú vplyv na výsledky našich žiakov v medzinárodnom meraní PISA, by boli potrebné sekundárne analýzy výsledkov. V súčasnosti sa tieto analýzy na Slovensku nerobia. Riešenie vidíme v tom, že v prvej fáze by bol realizovaný kvalitatívny výskum na túto tému a potom by sa mohlo pristúpiť k celoplošnému zisťovaniu stavu.

Rád by som v tejto súvislosti pripomenul, že slovo metakognícia sa skladá z dvoch častí: meta z gréčtiny ponad alebo po a kognícia je poznávanie. Metakognícia je komponent psychiky človeka, označovaný aj ako „poznávanie vlastného poznávania“. Pod metakogníciou teda rozumieme myšlienkové procesy, ktoré sa vzťahujú na vlastné poznávacie procesy. Metakognícia sa podieľa na kontrole, riadení a regulovaní kognitívnych procesov. To znamená, že učiaci sa disponuje vedomosťami o sebe samom ako o bytosti riešajúcej nejaký problém a pritom skúma a kontroluje vlastné procesy mentálneho spracovávania. Prejavmi metakognície sú špecifické vedomosti a zručnosti, ktoré človeku umožňujú monitorovať vlastné kognitívne procesy, kontrolovať a regulovať ich. Človek, ktorý má rozvinuté metakognitívne zručnosti učenia sa, odbúrava mechanické učenie sa a využíva aktívne učenie sa.

Kognitívne (poznávacie) procesy zahŕňujú oblasť vedomostí, intelektuálnych zručností (zbehlostí), poznávacích schopností (vnímanie, pamäť, myslenie a tvorivosť). Pretože prevažujú pri vzdelávaní, nazývajú sa tiež vzdelávacie ciele.

Kognitívne stratégie sa hodnotia aj v národnom meraní Testovanie 9, ktoré realizuje Národný ústav certifikovaných meraní (NÚCEM). Pre celoslovenské merania sa pripravujú testy z matematiky a vyučovacích jazykov v súlade so štátnym vzdelávacím programom.

Čitateľská gramotnosť, matematická gramotnosť a prírodovedná gramotnosť predstavujú nadpredmetové kompetencie, ktoré si žiak osvojuje ako komplexnú vedomostnú štruktúru v rámci prepájania vedomostného horizontu z oblasti všetkých vyučovacích predmetov, medzipredmetovými vzťahmi, resp. edukačným a výchovným procesom. V projekte „Zvyšovanie kvality vzdelávania na ZŠ a SŠ v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy“ (OP Vzdelávanie, 2013 – 2015), ktorý realizoval NÚCEM, boli vytvorené položky a testy pre všetky vzdelávacie oblasti a kľúčové kompetencie. Banka úloh obsahuje položky zamerané aj na čitateľskú gramotnosť, matematickú gramotnosť, prírodovednú gramotnosť ako aj finančnú gramotnosť, je prístupná učiteľom. Banku úloh tvorí približne 30 000 položiek pokrývajúcich rôzne dimenzie vedomostí a kognitívnych procesov, taktiež obsahuje množstvo položiek aj z iných predmetov okrem testovaných na celoslovenskej úrovni. Tieto položky sú roztriedené podľa logicko-kognitívnych operácií, ktoré sú potrebné na vyriešenie konkrétnej položky.

Okrem elektronických úloh dostupných v banke úloh NÚCEM zostavil a rozoslal na všetky školy zbierky úloh z matematickej, prírodovednej a finančnej gramotnosti pre oba stupne základných škôl a aj pre stredné školy. Prezentácia riešení úloh v zbierkach sa vždy viaže na určitú kognitívnu stratégiu, ktorá je overovaná. Tieto zbierky majú slúžiť ako metodické príručky a pomôcky pre učiteľov základných a stredných škôl. Okrem zbierok NÚCEM v projekte uverejnil a rozoslal na školy aj tematické správy PISA 2006 a 2012 viažuce sa k hodnoteniu a analýzam výsledkov matematickej a prírodovednej gramotnosti. Uvedené informácie sú dostupné na webovom sídle NÚCEM.

Keďže čitateľská gramotnosť bude hlavnou sledovanou oblasťou v PISA 2018, predložilo ministerstvo koncom roka 2015 do výboru Národnú stratégiu zvyšovania úrovne a kontinuálneho rozvíjania čitateľskej gramotnosti (ďalej len „národná stratégia“), ktorá obsahuje okrem iného aj rozličné taktické iniciatívy na dosiahnutie predmetného strategického cieľa. Z dôvodu významu materiálu rezort školstva oboznámil s jeho obsahom aj vládu Slovenskej republiky, ktorá ho dňa 29. apríla 2016 vzala na vedomie. Národná stratégia obsahuje údaje o strategických partneroch, vymedzuje základné princípy, prináša SWOT analýzu, zdôrazňuje hlavné oblasti intervencie a odporúčania, ciele a iniciatívy na dosiahnutie strategického cieľa.

Ďalej uvádzame, že ministerstvo vyhlásilo ako jeden zo špecifických cieľov národnej stratégie v školskom roku 2016/2017 Rok čitateľskej gramotnosti, ktorý vyplynul priamo z národnej stratégie. V jeho rámci sa uskutočňujú rozličné aktivity, ktoré sú zverejnené na webovom sídle rezortu školstva: <http://www.minedu.sk/citatelyska-sutaz-pre-ziakov-zakladnych-skol/>.

Pokiaľ ide o vzdelávanie učiteľov v oblasti metakognitívnych stratégií, ministerstvo zabezpečuje od roku 2009 systematické a celoplošné školenia pre všetkých učiteľov na podporu rozvoja metakognitívnych stratégií. Vychádzame z predpokladu, že dobrí učelia hľadajú spôsoby, ako pomôcť svojim žiakom v rozvoji tejto dôležitej kompetencie. Podpora zo strany učiteľov má šancu na úspech vtedy, ak je systematická, vrátane kvalitnej teoretickej prípravy. Ministerstvo poverilo Metodicko-pedagogické centrum (MPC) ako inštitúciu zriadenú ministerstvom na zabezpečenie a plnenie úloh v oblasti kontinuálneho vzdelávania pedagogických a odborných zamestnancov realizáciou vzdelávacích aktivít na aplikovanie metakognitívnych stratégií v edukačnom procese.

MPC reagovalo po roku 2009 na požiadavky rozpracovania metakognitívnej stratégie tvorbou vzdelávacích programov a učebných zdrojov. MPC má od roku 2010 vypracovaných 21 vzdelávacích programov v uvedenej oblasti, v tomto období vydalo k tejto téme 13 publikácií a učebných zdrojov.

Od roku 2010 do roku 2016 absolvovalo vzdelávanie v akreditovaných vzdelávacích programoch zameraných na aplikovanie metakognitívnych stratégií 3 381 pedagogických zamestnancov.

Z celkového počtu 35 067 učiteľov ZŠ evidovaných v štatistike Centra vedecko-technických informácií SR (CVTI SR) v školskom roku 2016/2017 bolo v uvedenom období do kontinuálneho vzdelávania zapojených 3 381 učiteľov, čo je asi 10 %. V uvedenom období sa na odborných seminároch, pracovných workshopoch, metodických dňoch a ďalších formách neakreditovaného vzdelávania zúčastnilo asi 3 000 učiteľov.

MPC naďalej plánuje vzdelávať pedagogických a odborných zamestnancov v akreditovaných vzdelávacích programoch zameraných na aplikovanie metakognitívnych stratégií a realizovať aj iné formy vzdelávania, ako napr. semináre, konferencie, workshopy a pod. na zabezpečenie ich profesijného rozvoja. Pripravuje tiež projektový zámer v oblasti kontinuálneho vzdelávania učiteľov s dôrazom na využívanie metakognitívnych stratégií v edukačnom procese.

Vzhľadom na to, že školský rok 2016/2017 je Rokom čitateľskej gramotnosti, MPC sa systematicky a cieľavedome venuje učiteľom na všetkých stupňoch škôl. Zabezpečuje školám odbornú-metodickú podporu, poskytuje učiteľom metodické materiály, v prípade požiadaviek škôl realizuje vzdelávania školských kolektívov. Metodické materiály sú voľne dostupné na webovom sídle MPC.

Na základe kvalifikovaného odhadu počtu účastníkov vzdelávania poskytovanom zo strany MPC v minulom období predpokladáme, že vzdelávanie do roku 2020 absolvuje asi 10 % (3 500 učiteľov) z celkového počtu učiteľov v ZŠ podľa štatistického výkazu CVTI SR.

Vážený pán poslanec,

na záver chcem upriamiť Vašu pozornosť na strategický dokument Učiace sa Slovensko – Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania, ktorý ministerstvo zverejnilo 15. marca 2017. Jeho cieľom je predstaviť odbornej i laickej verejnosti základný rámec pripravovaných zmien v oblasti výchovy a vzdelávania. Patrí medzi ne aj súhrn opatrení na zlepšenie výsledkov žiakov v medzinárodných meraniach skvalitnením vyučovania v základných a stredných školách. Školy budú mať možnosť uplatňovať široké spektrum foriem a metód umožňujúcich individualizovať vzdelávanie podľa možností jednotlivých žiakov.

S úctou

Na vedomie:

Andrej Danko, predseda Národnej rady Slovenskej republiky

Vážený pán
Branislav Gröhling
poslanec
Národná rada Slovenskej republiky
Bratislava